

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження

Тіунової Альони Олегівни

«Психодіагностика та психокорекція порушень образу тіла у підлітків»,
представлене на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук
за спеціальністю 19.00.08 – спеціальна психологія

В кризово-трансформаційний період демократичні перетворення українського суспільства тісно пов'язані з реформуванням освітнього середовища, поряд із тотальною глобалізацією та зовнішнім нав'язуванням стандартних поведінкових кліше та шаблонних стереотипів тілесного образу, досить неодноманітно відбиваються на психіці дорослої людини, не кажучи вже за невизначену особу підліткового віку, ставлення до зовнішності та образу тіла якої набуває вирішального значення в становленні та ствердженні власного «Я».

За науковою констатацією, особистість саме в підлітковому віці, на підґрунті зміщення акценту уваги на систему міжособистісного спілкування, починає всебічно оцінювати себе та інших через складність соціальних, психологічних, фізичних та інформаційних чинників.

В психологічній царині за браком наукових досліджень, предметом розгляду яких є проблема оптимального психодіагностичного та психокорекційного підходу щодо констатації порушень образу тіла у підлітків на вирішальному етапі становлення їх «Я-концепції», Альона Олегівна Тіунова здійснює продуктивну спробу вирішення зазначеної проблематики.

Сучасність роботи обумовлюється недостатністю емпіричних досліджень, які б розкривали об'єктивні дані: по-перше, про онтогенетичні закономірності порушень образу тіла; по-друге, чіткі психологічні явища, які визначають характер сформованості образу тіла у кризовому віці; по-третє, визначення основних принципів діагностики рівня сформованості образу тіла, поряд із обґрунтуванням ефективності психокорекційного впливу.

Тому, тема дисертаційного дослідження Альони Олегівни Тіунової «Психодіагностика та психокорекція порушень образу тіла у підлітків» викликає інтерес своєю актуальністю й складністю одночасно.

Новизна представленої наукової роботи полягає в тому, що:

по-перше, отримано дані про різновиди порушень образу тіла у підлітків, основні їх типові закономірності, критеріальні показники, що складають сутність відмінностей у становленні образу тіла, рівні сформованості образу та детермінанти змінюваності;

по-друге, виділено особливості змін різного генезу та відповідних трансформаційних уявлень про себе, враховуючи вікові та індивідуальні особливості досліджуваного періоду; розроблено теоретичну модель та напрямки психокорекційного змісту з метою ефективності формування образу тіла, а також здійснено експериментальну перевірку дієвості сформульованих принципів;

по-третьє, на основі ретельного аналізу обґрунтовано критерії відбору психодіагностичних підходів та програму корекції динаміки формування образу тіла;

по-четверте, розроблено модель афективно-когнітивного підходу психокорекції виокремлених порушень.

Отже, не викликає жодних сумнівів, що розробка психологічної проблеми, пов'язаної із психодіагностикою та психокорекцією порушень образу тіла у підлітків, здійснена Альоною Олегівною Тіуною, є актуальною потребою сьогодення.

Результат детального ознайомлення з текстом наукової роботи дисертантки надає підстави стверджувати, що її підхід до означеної проблеми відзначається фундаментальністю та ґрунтовністю. Звертає на себе увагу системність в узагальненні теоретичного матеріалу, чіткість та послідовність його викладу, виправдана логічна структурованість змісту роботи, що повною мірою відповідає меті та завданням проведеного наукового дослідження.

Загалом, наукова робота А.О. Тіунової характеризується послідовністю, аргументованістю зроблених висновків, методичною завершеністю.

Текст дисертації свідчить про прикметне вміння планувати хід наукового дослідження, реалізовувати поставлені завдання, здійснювати складний аналітико-синтетичний підхід до цілеспрямованого розв'язання проблеми, як у теоретичному, так і в емпіричному планах, концептуально інтегрувати отримані результати.

Робота відзначається не лише досить широкою емпіричною базою, яку складають результати низки досліджень впродовж 2013-2015 років на базі диференційованих установ, а й кількісною складовою учасників, задіяних у дослідженні, в еквіваленті 870 підлітків 8-11 класів, розподілених за мірою наукової необхідності на три репрезентативні групи: група здорових підлітків, з булімією та анорексією.

Слід відмітити, поряд із розробкою дисертанткою пакету діагностичних методик (зокрема авторських анкет) з метою вивчення психологічних особливостей підлітка з порушенням образу тіла, й ретельний підхід у виокремленні психологічного портрета особистості з позитивним і негативним образом тіла.

Крім зазначеного, створена А.О. Тіуновою концептуальна екологічна модель корекції сприйняття образу тіла, дозволила визначити адаптаційно-компенсаторні стратегії гармонізації образу тіла підлітка, що вдало може бути використано психологами, корекційними педагогами, батьками у процесі корекційно-розвивальної роботи.

Особливої уваги, спираючись на підґрунтя теоретичного аналізу, заслуговує зацентрування уваги авторкою:

по-перше, на здійсненні системного теоретичного аналізу та узагальненні досягнень науки щодо розкриття сутності понять «образ тіла підлітка» та «порушення образу тіла», аналізі наукових підходів щодо діагностування та формування образу тіла в умовах інтенсивних тілесних змін різного ґенезу;

по-друге, на обґрунтуванні організаційно-структурних засад діагностики порушень образу тіла у підлітків, чіткому визначенні та розмежуванні змісту як порушеного образу тіла так і непорушеного (досконалого) образу;

по-третє, на виокремленні основних принципів діагностики рівня сформованості образу тіла, ґрунтовній аргументації критеріальних показників.

З теоретичного узагальнення констатувального дослідження, враховуючи отримані наукові дані, за допомогою кількісного та якісного аналізу результатів експерименту, дисертанткою виділено чотири рівні формування образу тіла підлітка: адекватний (найвищий), дизбалансований, дестабілізований, неадекватний та детально описано притаманні їм психологічні характеристики.

Безсумнівним надбанням експериментальної частини роботи, в результаті визначення системи корекційного підходу щодо формування образу тіла у осіб зазначеного віку, є запропонована модель психологічного впливу на розвиток образу тіла у підлітків з особливими потребами, що віддзеркалює динаміку розгортання образу та чітко окреслює напрямки орієнтації на ціннісні показники в аналізі власного фізичного Я.

Завдяки розробленій моделі, А.О. Тіунова набуває висновку про факт позитивного впливу запропонованої психокорекційної системи, її беззаперечної ефективності, що призводить до якісних та кількісних показників зрушення у формуванні образу тіла підлітків 8 - 11 класів.

Таким чином, гіпотеза про забезпечення у разі наявності факту порушення образу тіла підлітка спеціальних психодіагностичних підходів, психокорекційних впливів та необхідність розгляду таких осіб як дітей із особливими потребами, набула свого логічного підтвердження та аргументованості.

Презентована наукова робота відображає досить розгорнуті висновки, які системно узагальнюють зміст та слугують віддзеркаленням основних результатів дисертаційного дослідження.

Окрім вказаного, справляє позитивне враження база використаних наукових джерел. Сучасні виклики розвитку психологічної науки спонукали дисертантку

звернутися до численної іншомовної літератури з дослідження порушень образу тіла у підлітків, що вказує на ґрунтовне опрацювання зазначеної проблеми.

Наукова робота, безсумнівно, має теоретичну й практичну значущість, а отримані дані відкривають нові перспективи для вивчення особливостей формування образу тіла у підлітковому віці.

Подібне представлення дисертаційних результатів виявляється достатнім. Оскільки, кількість публікацій, обсяг, якість, повнота дискурсу, розкриття змісту відповідає вимогам ДАК України та зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення роботи.

Ознайомлення з текстом автореферату надає підстави стверджувати, що його структура відповідає вимогам, висунутим МОН України та відображає в повній мірі зміст дисертації. За наведеними результатами та висновками автореферат ідентичний положенням наукової роботи.

Разом з тим, позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, вважаємо за необхідне зазначити такі дискусійні положення та зауваження до поданої дисертації:

1. У методологічних засадах наукового дослідження дисертантка, посилаючись на вітчизняних та зарубіжних наукових авторів, оперує поняттями «порушення образу тіла» та «дестабілізація образу тіла», проте з нашої точки зору, недостатньо чітко виявляються розмежованими вказані поняття, що є важливо саме для понятійного апарату роботи.

2. З огляду на актуальну проблематику дисертаційного дослідження, доцільно було б в емпіричній частині більш конкретно виокремити основні складові образу тіла, зокрема, когнітивну, афективну, поведінкову. Окрім цього, слід також визначити параметри дослідження особистісного розвитку підлітка в динаміці враховуючи прояв порушення образу тіла на когнітивному, афективному та поведінковому рівнях.

3. У контексті розробки системи психокорекційного підходу з формування образу тіла у особистостей підліткового віку, доцільно було б

додатково запропонувати автором більш чітке обґрунтування мети розгляду виділених підходів та конкретніше вказати механізми психокорекційного впливу.

Висловлені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, можуть слугувати орієнтиром у подальших наукових пошуках Альони Олегівни Тіунової.

В цілому робота є самостійним, завершеним, цілісним і логічним дослідженням, що становить теоретичний інтерес, має практичне значення та вносить вагомий вклад у врахування практичних аспектів розгляду питання психодіагностичного та психокорекційного супроводу особистості кризового віку з порушенням образу тіла.

Все вище зазначене надає підстави для висновку, що дисертація Альони Олегівни Тіунової «Психодіагностика та психокорекція порушень образу тіла у підлітків» задовольняє вимогам МОН України, які ставляться до кандидатських дисертацій, а її автор заслуговує присвоєння наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.08 – спеціальна психологія.

Кандидат психологічних наук,
викладач кафедри практичної психології
Київського університету імені Бориса Грінченка

О. А. Краєва

«07» червня 2016 року

